

Департамент інформаційної діяльності, культури,
національностей та релігій Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека

**Науково-дослідна робота
в бібліотеках Хмельниччини**

Вип. 16

Хмельницький
2021

УДК 027.53 (477.43) : 001.89 (062.552) «2020»
НЗ4

Науково-дослідна робота в бібліотеках Хмельниччини. Вип. 16 / Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ; уклад. А. М. Гуменюк. – Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2021. – 32 с.

Видання висвітлює результати науково-дослідної роботи Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки та публічних бібліотек області протягом 2020 року.

Друкується за рішенням редакційно-видавничої ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 5 від 12.11.2021 р.

Укладач: *Гуменюк А. М.*

Рецензент: *Маковська В. В.*

Відповідальна за випуск: *Чабан К. А.*

©Хмельниц. ОУНБ, 2021

Дослідна робота в бібліотеках громад має стати обов'язковим напрямком роботи. Вимушений перехід бібліотек частково або повністю в онлайн та адаптація роботи в дистанційний формат – це все вплинуло на пошук альтернативних методів вивчення інформаційних потреб користувачів, їх думки щодо подальшої діяльності та доступності бібліотек у сучасних умовах.

У 2020 році майже усі соціологічні дослідження Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки та центральних бібліотек громад області проводилися в онлайн-форматі, зокрема, через програмне забезпечення для адміністрування опитувань Google Forms. Також проводилися дослідження шляхом телефонних та вайбер опитувань, анкетувань у соціальних мережах, через email-розсилку.

Протягом 2020 року Хмельницькою ОУНБ, методом онлайн-опитування, проведено: обласні дослідження *«Бібліотечне обслуговування жителів громад: складові успіху»* (С. 4), *«Краща книга Хмельниччини»* (С. 11); анкетування *«Обласна бібліотека – бібліотекам села»* (С. 14); маркетингову розвідку *«Стан інформатизації бібліотек області»* (див. Додаток, С. 29); щорічні моніторинги: *«Підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів області»* в рамках онлайн-клубу «Суч@сний методист» та *«Аналіз даних електронної системи моніторингу в публічних бібліотеках»*.

За результатами зібраних матеріалів досліджень підготовлено статистичні таблиці, аналітичні записки і рекомендації, які використовуються при плануванні роботи та для покращення рівня обслуговування публічними бібліотеками області.

З повнотекстовими матеріалами проведених досліджень можна ознайомитися на вебсайті Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки в розділі

«Бібліотекарю», сторінка «Соціологічні дослідження» за посиланням: <https://bit.ly/3doEwIh>.

«Бібліотечне обслуговування жителів громад: складові успіху»

Мета – зібрати інформацію щодо забезпечення жителів громад Хмельницької області якісними бібліотечними послугами, визначити потреби користувачів сільських бібліотек та вивчити кадровий потенціал бібліотек.

Завдання дослідження:

- визначити співвідношення кількості населення та бібліотек у населених пунктах відповідно до [Стандарту про забезпечення населення бібліотечними послугами](#);
- визначити рівень доступності та відкритості бібліотек у громадах для користувачів;
- вивчити думку респондентів щодо забезпечення населення громад якісними бібліотечними послугами;
- вивчити забезпечення бібліотек професійними кадрами та частоту підвищення їх професійного рівня;
- дізнатися думку опитуваних щодо поліпшення роботи публічних бібліотек в громадах;
- розробити рекомендації щодо покращення бібліотечного обслуговування, яке б задовольняло потреби користувачів та працівників публічних бібліотек області на основі даних соціологічного дослідження.

Об'єктом дослідження стали користувачі та працівники публічних бібліотек Хмельниччини.

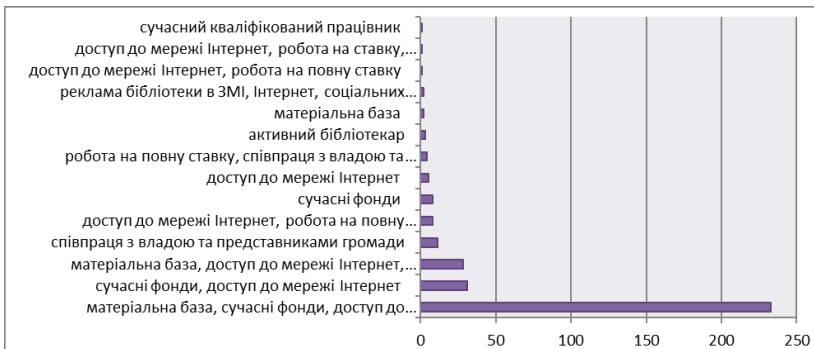
Предметом дослідження стали потреби респондентів у покращенні рівня обслуговування у публічних бібліотеках області.

Дослідження було проведене за допомогою програми Google forms в Інтернет-середовищі, в якому взяли участь

338 працівників публічних бібліотек територіальних громад області та 622 користувачі.

Серед **338 опитаних бібліотекарів** – 36 (10,6 %) є працівниками центральних бібліотек, 33 (9,8 %) – міських, 269 (79,6 %) – сільських бібліотек.

На питання «Які складові успіху публічної бібліотеки?» 233 (68,9 %) респонденти обрали: сучасна матеріальна база і фонди, доступ до мережі Інтернет, участь в проєктній діяльності, реклама бібліотеки в ЗМІ, Інтернет, соціальних мережах, співпраця з владою та представниками громади, сучасний кваліфікований та активний бібліотекар, робота на повну ставку.

Мал. 1. Складові успіху публічної бібліотеки

31 (9,2 %) респондент обмежилися декількома складовими успіху – сучасні фонди та доступ до мережі Інтернет.

28 (8,2 %) визначили, що сучасна матеріальна база, доступ до мережі Інтернет, участь у проєктній діяльності, сучасний кваліфікований працівник, робота на повну ставку є головними складовими успіху сучасної бібліотеки.

На запитання «Кількість бібліотек у населеному пункті, де знаходиться Ваша публічна бібліотека», опитані вказали загальну кількість бібліотек – 994 заклади, з них: 466 (46,9 %) публічних, 404 (40,6 %) шкільних, 47 (4,8 %) спеціальних, 21 (2,1 %) спеціалізованих, інші – 56 (5,6 %).

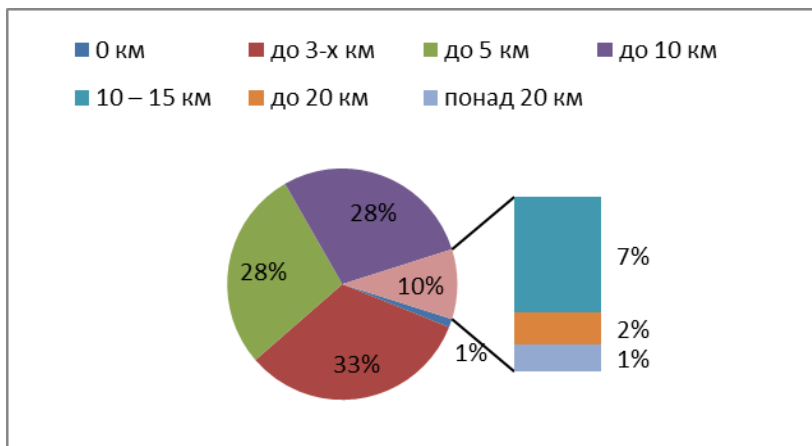
Мал. 2. Види та кількість бібліотек в населеному пункті

Загальна кількість населених пунктів, що входять до зони обслуговування становить 937. Середній показник на кількість опитаних – 2,8. Якщо розібрати даний показник детальніше, то виходить, що на центральні бібліотеки припадає 384 населених пункти (41 % від загалу), в середньому 10,6 на 1 бібліотеку; на міські – 42 (4,5 %), в середньому на 1 міську бібліотеку 1,2 населених пункти; на сільські – 511 (54,5 %). На 1 сільську бібліотеку припадає 1,9 населений пункт.

На запитання «Відстань до найближчого населеного пункту, де наявна бібліотека» відповіді респондентів розділилися наступним чином:

- 0 км – 4 (1,2 %);
- до 3-х км – 110 (32,5 %);
- до 5 км – 95 (28,1 %);

- до 10 км – 96 (28,4 %);
- 10 – 15 км – 22 (6,5 %);
- до 20 км – 6 (1,8 %);
- понад 20 км – 5 (1,5 %).

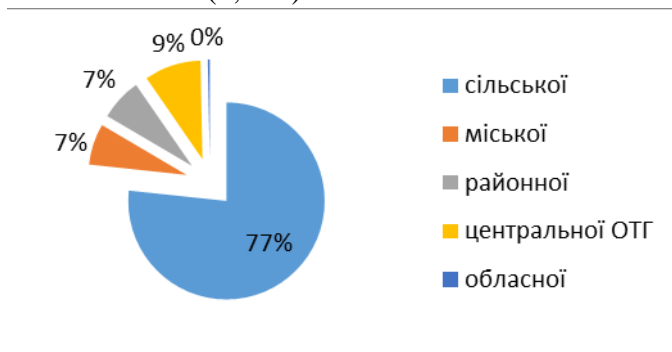
Мал. 3. Відстань між населеними пунктами, де наявна бібліотека

В сучасних умовах стан комп'ютеризації бібліотек та їх підключення до мережі Інтернет впливає на рівень задоволення інтересів користувачів. Загальна кількість комп'ютерів у бібліотеках, які взяли участь у дослідженні, становить 694 ПК (100 %), з них у міських бібліотеках – 96 (13,8 %), центральних – 382 (55,2 %), сільських – 216 (31,1 %). Серед всіх опитаних (338 – 100 %) дали відповідь, що 141 заклад (41,7 %) не має комп'ютерів; 129 (38,2 %) – має 1-2 ПК; 32 (9,5 %) – від 2 до 5; 14 (4,1 %) – від 5 до 10 ПК і 22 бібліотеки (6,5 %) має більше 10 комп'ютерів.

Участь у дослідженні взяли **622 користувачі** різних типів бібліотек:

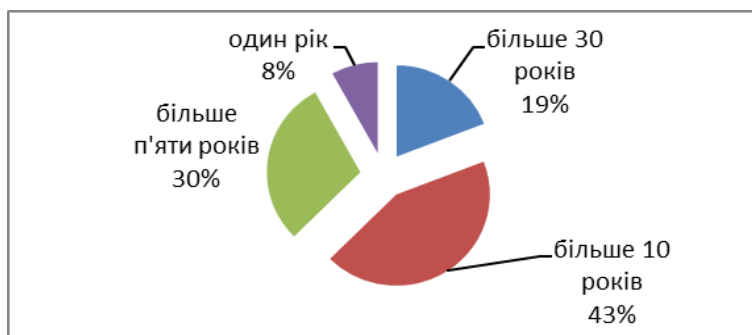
- сільських – 477 (76,7 %);
- центральних бібліотек ОТГ – 58 (9,3 %);

- районних – 43 (6,9 %);
- міських – 42 (6,8 %);
- обласних – 2 (0,3 %).

Мал. 4. Користувачі бібліотек, які взяли участь у дослідженні

43 % респондентів користуються бібліотекою більше 10 років, 30 % – більше 5 років, 19 % – більше 30 років і 8 % – 1 рік.

Мал. 5. Період користування бібліотечними послугами відвідувачами

На запитання «З якою метою Ви відвідуєте бібліотеку?» респонденти відповіли: 313 (50,3 %) опитаних – любов до читання; 174 (28,0 %) – професійні потреби, самоосвіта; 76 (12,2 %) – освіта; 56 (9,0 %) – потреба в

доступі до мережі Інтернет; 3 (0,5 %) – проведення дозвілля, спілкування. З них, 60,5 % респондентів не завжди знаходять в бібліотеці потрібну інформацію, а 39,5 % респондентів хотіли б бачити в бібліотеці більший вибір періодичних видань та сучасної української книги, мати вільний доступ до Інтернету.

На запитання «Вкажіть яких саме послуг Вам не вистачає у бібліотеці?» більшість респондентів (40,2 %) вказали, що не вистачає Інтернет-послуг, зокрема, доступу до послуг електронного урядування, консультацій у пошуку інформації у мережі Інтернет; 16,5 % хочуть мати можливість брати додому сучасні книги та періодичні видання; 11,3 % опитаних не вистачає послуг сканування, ксерокопіювання, друкування (знайденої інформації, фотографій), ламінування довідок та документів. Повністю задоволені послугами своєї бібліотеки 13,7 % опитаних користувачів.

29,4 % респондентів-користувачів вказали, що роботу бібліотеки може покращити купівля нової комп'ютерної техніки, підключення бібліотек до мережі Інтернет, придбання копіювально-розмножувальної техніки; 25,7 % – оновлення (актуалізація) бібліотечних фондів новою, цікавою літературою, збільшення надходження періодичних видань (газет, журналів) до бібліотек; 11,3 % – осучаснення дизайну приміщення, облаштування тематичних зон; 7,9 % – оснащення приміщення новими меблями; 3,5 % – забезпечення приміщень бібліотек опаленням, запровадження активних та розважальних форм роботи з користувачами, збільшення кількості соціокультурних заходів.

Відповідно до аналізу результатів дослідження **«Бібліотечне обслуговування жителів громад: складові успіху»** для покращення діяльності публічних бібліотек територіальних громад потрібно:

- активніше співпрацювати з органами влади для покращення матеріально-технічного стану бібліотек, їх опалення, осучаснення бібліотек тематичними зонами, закупівлі сучасних меблів;

- налагодити відносини з користувачами бібліотек, які готові сприяти популяризації установ, розробляти рекламу бібліотек, спільно працювати над покращенням бібліотечного обслуговування;

- переглянути графіки роботи бібліотек, забезпечити доступність відвідування їх у вихідні дні;

- для популяризації книги, читання, нових знань серед молоді та дорослого населення, створювати умови для підвищення читацької активності, рівня культурної компетентності користувачів, доносити до читацької аудиторії інформацію про нові надходження у фонди бібліотек та сучасні тенденції розвитку української літератури;

- залучати додаткове фінансування, брати участь у проєктах та конкурсах;

- в подальшій роботі книгозбірень враховувати зауваження та пропозиції користувачів щодо поліпшення роботи закладів;

- працівникам бібліотек забезпечити підвищення фахового рівня, займатися самоосвітою, брати участь у дистанційних навчаннях, заходах з підвищення кваліфікації районного та обласного рівнів.

Детальні підсумки дослідження розміщені на офіційному сайті бібліотеки за посиланням: <https://bit.ly/3tKc9Lb>.

«Краща книга Хмельниччини»

Метою дослідження було: виявити та дослідити читацькі уподобання та попит на книги авторів та видавців Хмельницької області, заохотити до використання друкованих видань як джерел інформації та стимулювати до активного читання літератури краєзнавчого характеру.

Завдання дослідження:

- вивчення бібліотечними працівниками смаків та потреб користувачів у друкованих виданнях місцевих авторів для подальшого удосконалення роботи бібліотек;
- забезпечення ефективної діяльності публічних бібліотек області з метою створення умов для підтримки читання;
- проведення бібліотеками області власних соціологічних досліджень з проблем читання.

Об'єктом дослідження були фахівці публічних бібліотек та користувачі бібліотек області.

Предметом дослідження стала популяризація сучасних україномовних книг хмельницьких авторів та місцевих видавництв.

Під час анкетування було опитано **732** респонденти: **184** (25 %) чоловіків та **548** (75 %) жінок. Серед них 534 (73 %) – це користувачі та 198 (27 %) – працівники бібліотек.

За результатами обласного дослідження «*Краща книга Хмельниччини – 2019*» переможцями стали:

- у номінації «Літературно-художнє видання»: Василь Іванович Горбатюк за видання «Вигнані з раю»;
- у номінації «Наукове та науково-популярне видання»: Ярослав Миколайович Сумишин за видання «Мультикультурне Поділля»;
- у номінації «Довідкові видання»: Альманах «Медобори».

У дослідженні «Найбільш резонансна краєзнавча книга 2019 року Хмельницької ОУНБ» визначалися книги, які найчастіше були використані читачами Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки. Підсумок здійснено за результатами статистичних форм обліку книговидачі протягом 2019 року та січня – березня 2020 року. Переможцями стали:

- у номінації «Художня література»: Броніслав Антонович Грищук за видання «Чи я сторож брата свого»;
- у номінації «Науково-популярне видання»: Віктор Степанович Прокопчук, Аксинія Іванівна Камінська за видання «Селище Дунаївці в сузір'ї громад»;
- у номінації «Довідкове видання»: Петро Якович Слободянюк, Катерина Петрівна Івахова за видання «Вокально-хорова творчість композиторів Хмельниччини».

За результатами обласного дослідження **«Краща книга Хмельниччини»** бібліотекам області рекомендовано:

- привернути увагу жителів населених пунктів до книг місцевих авторів та популяризації читання як основного чинника всебічного розвитку особистості;

- укомплектувати бібліотечні фонди красназавчими виданнями;

- активізувати роботу літературних клубів (об'єднань) за інтересами по популяризації кращих книг Хмельниччини та творчості подільських авторів;

- здійснити комплекс заходів по сторінках номінованих книг (літературні зустрічі з авторами книг, обговорення, тематичні уроки, літературні читання, виставки книг тощо);

- систематично здійснювати моніторинг попиту користувачів на красназавчі видання.

Детальніше з підсумками дослідження та списком читацьких вподобань користувачів бібліотек можна ознайомитися за посиланням: <https://bit.ly/33pMdtC>.

«Обласна бібліотека – бібліотекам села»

Метою дослідження стало: визначення ефективності проведення заходів з підвищення кваліфікації для працівників сільських бібліотек області та визначення їх результативності.

Завдання дослідження:

- вивчити думку респондентів щодо ролі заходів підвищення фахового рівня для саморозвитку працівників сільських бібліотек області;
- визначити ефективність даних заходів;
- визначити думку респондентів щодо покращення форм і методів проведення заходів з підвищення кваліфікації фахівцями Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки та центральних бібліотек громад;
- визначити якому виду занять (онлайн, офлайн) респонденти віддають перевагу;
- дізнатися думку опитаних щодо тематики заходів;
- розробити рекомендації щодо розвитку системи підвищення кваліфікації в центральних бібліотеках територіальних громад.

Об'єктом дослідження стали працівники публічних сільських бібліотек Хмельницької області.

Предметом дослідження були потреби респондентів у підвищенні фахового рівня та самоосвіті.

Дослідження проведене за допомогою онлайн-програми для адміністрування опитування Google forms, в якому взяли участь 251 респондент. Серед них 220 опитаних – працівники сільських бібліотек області з 37 об'єднаних громад та 31 респондент з бібліотек, які не увійшли до складу жодної з громад на час проведення дослідження.

Респондентів визначали за посадою, стажем роботи на займаній посаді, освітою тощо. Виявили, що більше

половини опитаних (63 %) мають фахову бібліотечну освіту різних освітніх рівнів.

Мал. 6. Якому виду фахової літератури Ви найбільше віддасте перевагу?

247 (98,4 %) респондентів погоджуються з тим, що свій професійний рівень потрібно підвищувати регулярно. Найчастіше для поповнення фахових знань респонденти використовують книги – 51,8 %.

Мал. 7. Як часто Ви звертаєтесь до фахових видань з метою підвищення свого професійного рівня?

Найбільш цінна та актуальна фахова інформація сьогодні публікується на сторінках професійних бібліотечних видань. За результатами дослідження виявилось, що 85 % опитаних отримують у своїх

бібліотеках фахову періодику. 74,5 % респондентів читають фахові періодичні видання при потребі; 1,6 % – не читають взагалі; 9 % – раз на місяць.

28 % опитаних підвищує свою кваліфікацію завдяки заходам центральних бібліотек громад; 12,7 % – завдяки виїздам в бібліотеки інших районів та областей з метою обміну досвідом; 10 % опитаних проходять дистанційні курси з метою самоосвіти; 6,7 % – беруть участь в міжрегіональних семінарах, конференціях. Ніяким чином не підвищують свій рівень професійної освіти 2,8 % респондентів.

В заходах з підвищення кваліфікації, які проводила Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека за останні 3 роки взяли участь 57,4 % опитаних; 67,7 % опитаних оцінили якість проведення даних заходів на «відмінно».

Під час дослідження було важливим дізнатися чи мають респонденти можливість брати участь в онлайн-заходах з підвищення кваліфікації. 71 % опитаних відповіли, що мають можливість бути присутніми на таких заходах (брали до уваги можливість доступу з робочого місця та з домашнього комп'ютера). Не дивлячись на те, що дистанційна форма навчання в останні роки набула широкої популярності, їй надали перевагу всього 44 % опитаних. Для 56 % респондентів очна форма навчання є кращою.

На запитання «Чи готові ви поділитись власним досвідом роботи з колегами?» 55 % респондентів відповіли «так». Серед 45 % опитаних, які відповіли «ні», 12 % відповіли, що не мають достатньо досвіду, 5 % не мають новин, щоб ділитися, 20 % не вказали причини.

Респондентів попросили вказати свої основні професійні досягнення за останні три роки. 62 % респондентів серед основних своїх досягнень вказали:

створення та ведення сторінки бібліотеки в соціальних мережах та блогу бібліотеки, опанування навичками роботи на ПК, використання в роботі інтернет-ресурсів, бібліотека отримала грант, участь у професійних конкурсах, реалізація програми «Бібліотека в стилі ЕТНО-Тур», публіцистична діяльність, опанування кросплатформених сервісів, створення відеопрезентацій, проведення зустрічей з відомими жителями села, розвиток краєзнавчої діяльності, створення клубів за інтересами тощо. 31 % опитаних не дали відповіді на питання. Вказали, що не мають досягнень 7 % респондентів.

Відповідно до результатів анкетування «Обласна бібліотека – бібліотекам села» рекомендовано керівникам бібліотек та керівникам галузі «Культура» в територіальних громадах:

- звернути увагу на підбір персоналу та збільшити відсоток працівників з фаховою бібліотечною освітою;

- методичним центрам в територіальних громадах провести дослідження, яке дасть можливість визначити кадровий потенціал та потреби працівників для розширення професійного світогляду;

- розробити програму з підвищення кваліфікації з урахуванням потреб працівників (на основі дослідження), застосовуючи нові інноваційні форми навчання (тренінги, рольові ігри, школи професійної майстерності та ін.);

- запровадити в практику роботи заходи з метою обміну досвідом серед бібліотечних працівників територіальних громад області, залучити до цих заходів працівників сільських бібліотек;

- працівникам методичних центрів активізувати роботу бібліотек громади шляхом проведення щорічних конкурсів професійної майстерності з метою підвищення професійної компетентності працівників, стимулювання творчої ініціативи, популяризації та поширення кращого

бібліотечного досвіду, пошуку нових інноваційних форм та методів в бібліотечній роботі;

- проводити заходи з метою ознайомлення бібліотечних працівників із бібліотеками різних типів та їхньою роботою (онлайн-екскурсії, онлайн-мости);

- щоквартально проводити огляди фахових періодичних видань (паперові та електронні версії, створення дайджестів за матеріалами професійних видань);

- проводити заходи з метою підвищення іміджу бібліотек серед населення громад;

- заохочувати працівників бібліотек до самоосвіти;

- залучати працівників до заходів з підвищення кваліфікації, які проводяться Хмельницькою обласною універсальною науковою бібліотекою, Українською бібліотечною асоціацією (УБА), молодіжною секцією УБА та іншими професійними об'єднаннями.

Соціологічні дослідження в бібліотеках області

Протягом 2020 року працівниками ЦРБ, ЦМБ, центральних бібліотек громад області проведено 45 власних соціологічних досліджень. Проведення досліджень є одним з найголовніших етапів для вивчення читачього попиту, потреб користувачів, думки щодо обслуговування, незадоволеного попиту, пропозицій щодо покращення роботи бібліотек.

Нижче наведені матеріали підготовлені працівниками центральних бібліотек і публікуються мовою оригіналу та в авторській редакції.

З метою виявлення інформаційних потреб читачів бібліотек Волочиської територіальної громади **Волочиська центральна бібліотека** провела соціологічне

дослідження **«Вивчення інформаційних потреб користувачів»**. Основним завданням дослідження було вивчити тематику інформаційних запитів користувачів, ступінь їх задоволення, отримати оцінку роботи бібліотеки та вивчити зауваження та побажання користувачів. В дослідженні взяли участь 112 респондентів.

За результатами дослідження розроблено рекомендації для подальшої оптимізації бібліотечного обслуговування населення Волочиської територіальної громади:

- отримані результати під час соціологічного дослідження враховувати при подальшому плануванні роботи, промоції книги та читання, розширенні спектру послуг для користувачів;

- змістовно організовувати бібліотечний простір, систематично оновлювати експозиції книжкових виставок, тематичних полиць, стендів;

- сприяти комплектуванню бібліотек новими документами на різних видах носіїв, залучаючи, крім бюджетних, спонсорські кошти, розвивати проєктну діяльність;

- розширювати асортимент сервісних послуг для користувачів, активно їх рекламувати;

- урізноманітнювати форми просвітницьких заходів та творчих акцій, розглядати на них актуальні проблеми, що цікавлять населення громади;

- широко рекламувати серед населення діяльність бібліотек, їх можливості, ресурси та послуги, формувати позитивний імідж бібліотеки серед громади;

- у разі потреби змінити режим роботи бібліотек на більш зручний для громади;

- систему підвищення кваліфікації бібліотечних працівників спрямувати на розвиток їх професійної компетентності, творчої ініціативи, стимулювання

інноваційних процесів у бібліотеках;

- сприяти покращенню матеріально-технічної бази бібліотек, особливо в сільській місцевості, створити нормативні умови для організації та збереження бібліотечних фондів. Оновити бібліотечне обладнання сучасними меблями, комп'ютерною та мультимедійною технікою, доступом до Інтернету.

Метою дослідження Городоцької центральної бібліотеки *«Online ресурси, як засіб задоволення інформаційних потреб користувачів»* стало вивчення використання медіа-контенту як каналу комунікації з користувачами. Під час дослідження опитано користувачів бібліотеки віком від 20 до 60 років. Опитування проводилося шляхом анкетування через електронну пошту бібліотеки, на сторінці бібліотеки в соціальній мережі Facebook, у застосунку Viber.

Основними завданнями дослідження було: визначити ефективні напрямки діяльності бібліотеки та одержати інформацію щодо інтересів користувачів ЦБ; виявити наскільки актуальні послуги, які надає бібліотека, визначити послуги, якими відвідувачі користуються найчастіше; вивчити рівень задоволеності користувачів бібліотечно-інформаційними послугами для покращення системи обслуговування та забезпечення комфортних умов для відвідувачів; виявити невраховані запити та потреби користувачів на послуги бібліотеки, їх думки щодо перспектив розвитку бібліотеки.

В результаті дослідження виявлено, що більшій частині опитаних у зв'язку з карантинними обмеженнями, які вплинули на роботу бібліотек, не вистачає живого спілкування з працівниками бібліотеки, можливості вільно користуватися фондами бібліотеки та послугами Інтернет-

центру.

Для того, щоб не втратити своїх користувачів, центральна бібліотека на основі дослідження розробила рекомендації щодо вдосконалення шляхів комунікації з користувачами, а саме:

- розширити діапазон послуг та ресурсів, які можуть отримувати користувачі віддалено – онлайн або в телефонному режимі;

- забезпечити онлайн-доступ до бібліографічних і фактографічних даних на сайті бібліотеки, продовжити інформування і зворотній зв'язок із користувачами через соціальні мережі, електронну пошту, через програми Zoom, Skype, Viber, Telegram, sms-розсилку;

- систематично оновлювати контент на сайті бібліотеки, в соціальних мережах, публікувати на вебресурсах бібліотеки публікації про книги, письменників, рекомендації щодо популярних тематичних напрямків читання;

- розробляти віртуальні книжкові виставки;

- розробити списки сервісів з відкритим доступом до повнотекстових версій книг;

- проводити онлайн майстер-класи та відеоуроки творчих майстринь;

- проводити тести, ігри, інтернет-вікторини на різні теми в соціальних мережах.

Деражнянська центральна бібліотека провела соціологічне дослідження **«Роль бібліотеки в житті молоді»**. Метою дослідження було: визначити роль центральної бібліотеки в житті молоді та шляхи її розвитку, дізнатися про ставлення молоді до традиційних бібліотечних послуг та вивчити пропозиції щодо запровадження інноваційних послуг. В опитуванні взяли

участь 75 користувачів Деражнянської ЦБ віком від 16 до 25 років. Під час опитування було проаналізовано склад користувачів за соціальною характеристикою; визначено коло їх інформаційних запитів і ступінь задоволення бібліотечними послугами; вивчено незадоволений попит на літературу різних галузей знань та думку молоді щодо напрямку подальшого розвитку книгозбірні.

В результаті дослідження виявлено, що понад 45 % молоді відвідує бібліотеку більше одного року – це учні та студенти. Серед мотивів відвідування бібліотеки основними є: отримання необхідної літератури для підвищення рівня знань та навчання, самоосвіта та розширення світогляду, підвищення культурного та професійного рівня. Опитування показало, що фонди центральної бібліотеки частково задовольняють потреби більшості користувачів. Респонденти потребують більшої кількості періодичних видань, сучасної художньої літератури. Важливими для користувачів бібліотеки залишаються якість та комфортність, що впливає на загальне уявлення про заклад культури.

В дослідженні Волосівської сільської бібліотеки Деражнянської територіальної громади **«Молодь, допоможіть з'ясувати: карантин – крах усіх планів чи нові можливості?»** взяли участь 70 користувачів віком від 14 до 35 років. Опитування було проведено на сторінці бібліотеки у мережі Facebook (<https://bit.ly/3eF1eyr>) та Instagram. Аналіз опитування показав, що пандемія і карантинні обмеження не могли вплинути на життя та відчуття респондентів. Через різку зміну стилю життя під час карантину молоді бракувало вільного пересування і живого спілкування з друзями, рідними та відвідування дозвіллевих і спортивних закладів. Карантин змінив звичайний спосіб проведення дозвілля молоді: багато від чого довелося відмовитись, водночас з'явився час для

читання книг та освоєння нових онлайн-програм. Сільська бібліотека підтримала своїх користувачів шляхом розширення діапазону послуг та ресурсів, які вони могли отримувати віддалено або за телефоном; систематично оновлювала контент в соціальних мережах – публікації про книги, віртуальні книжкові виставки, перелік сервісів з відкритим доступом до повнотекстових версій книг, тести, ігри, інтернет-вікторини.

Летичівською публічною бібліотекою проведено дослідження *«Бібліотеки на карті Летичівщини»* з врахуванням нового адміністративного поділу після виборів місцевих громад. Об'єкти дослідження – всі сільські та шкільні бібліотеки Летичівської та Меджибізької громад, учасники – бібліотекарі. Метою дослідження було врахувати статистичні дані кожної бібліотеки, стан її матеріальної бази, забезпечення інформаційними технологіями, визначити віддаленість сіл до найближчої бібліотеки.

В результаті аналізу дослідження виявилось, що в Летичівській громаді бібліотечними послугами забезпечено 15 сіл з населенням 5490 чоловік, що становить 62 % від загальної кількості населення. Не мають бібліотечного обслуговування 29 сіл з населенням 3359 чоловік, що становить 38 % від загальної кількості сільського населення.

Дослідження показало стан бібліотечного обслуговування в громадах, і дозволило сформулювати ряд завдань, вирішення яких допоможе у плануванні подальшої роботи з органами місцевої влади для вирішення організації роботи по бібліотечному обслуговуванню населення.

В бібліотеках Полонської територіальної громади з метою створення оперативної інформаційної бази та повноцінного задоволення запитів керівників органів місцевого самоврядування проведено власне онлайн-анкетування *«Інформування керівників органів місцевого самоврядування»*. За результатами анкетування було виявлено, що для більшості респондентів зручно отримувати інформацію на електронну пошту у форматі аналітичної довідки та вебліографічного списку. Пріоритетною темою для керівників самоврядування є інформація про зовнішньоекономічну діяльність органів місцевого самоврядування і посадових осіб, законодавчі основи місцевого самоврядування, соціальний захист населення, місцеві фінанси, бюджет, податки і збори, форми місцевого самоврядування.

За результатами дослідження визначено основні напрямки співпраці з органами місцевого самоврядування, найбільш зручні форми і методи інформування.

Для користувачів 5-9 класів у Крупецькій сільській бібліотеці проведено опитування *«Анкета для вивчення ефективності книжкової виставки»*. Важливо було дізнатися чи відповідають книжкові виставки читацьким потребам, наскільки вони актуальні, чи розкриті теми, які пропозиції щодо наповнення та оформлення книжкових виставок мають користувачі бібліотеки. В анкетуванні взяли участь 21 респондент віком від 11 до 15 років.

За результатами аналізу анкет виявилось, що більшість респондентів (70 %) інколи звертають увагу на книжкові виставки оформлені в бібліотеці. 30 % опитаних переглядають книжкові виставки щоразу як приходять до бібліотеки. У 59 % респондентів завжди виникає бажання

підійти до книжкової виставки, ознайомитися з виданнями. 41 % опитаних рекомендують переглянути книги на виставці своїм знайомим. Найбільш цікаві для відвідувачів книжкові виставки новинок, тематичні та персональні виставки. Читачів приваблює нова література, художнє оформлення та дизайн, наявність додаткового матеріалу, що розкриває книгу (цитати, ілюстрації, фактографічний матеріал).

Чемеровецька центральна бібліотека провела соціологічне дослідження *«Бібліотека. Інформація. Молодь»* з метою вивчення інформаційних, дозвіллевих потреб користувачів, та проблемних питань, які сьогодні хвилюють сучасну молодь. У дослідженні взяли участь 50 респондентів.

Виявилося, що молодих користувачів бібліотеки найбільше хвилюють питання працевлаштування, безкоштовне навчання у ВУЗах та умови вступу, сучасні проблеми села, економічна та політична ситуація в Україні, екологія, нові відкриття у медичній галузі, охороні здоров'я, лікуванні. Користувачі висловили бажання мати можливість у бібліотеці зустрітися з психологами, спеціалістами з виготовлення та обслуговування комп'ютерного обладнання.

Під час дослідження вивчався незадоволений попит на літературу та послуги, які надаються у бібліотеці. Найчастіше респонденти отримують відмову у своїх запитах на літературу технічного, навчального, медичного, науково-популярного, політичного, правового, психологічного спрямування. 42 % опитаних віддають перевагу книгам, 32 % – Інтернету у бібліотеці, 14 % – частіше звертається за періодичними виданнями. 38 % користувачів хочуть бачити в бібліотеці більше книжкових

новинок. Участь у бібліотечних заходах бере 58 % опитаних, іноді відвідують – 20 %, не відвідують – 18 %, не знають про бібліотечні заходи 2 % опитаних. Серед респондентів, які відвідують соціокультурні події в бібліотеці найбільше запам'яталися історичні, інформаційні, народознавчі години; літературні вечори; зустрічі з місцевими поетами; відзначення історичних, політичних, державних свят і подій.

82 % респондентів оцінили роботу бібліотеки на «відмінно».

Висновки дослідження показали, що бібліотеці є над чим працювати. Від користувачів надійшли конкретні пропозиції, що саме вони хочуть бачити в бібліотеці, яких заходів їм не вистачає, з яких галузей літератури бракує.

В Кам'янець-Подільській міській централізованій бібліотечній системі проведено дослідження *«Бібліотека. Культура. Людина»*. Мета дослідження – визначити місце бібліотеки у культурному житті сучасної людини. Дослідження проводилося шляхом анкетування, в якому взяли участь 100 користувачів бібліотек міста віком від 15 до 35 років. Серед учасників дослідження 59 % – це молоді люди, які мають вищу освіту, 20 % – базову вищу і 21 % – середню.

Аналіз результатів дослідження показав, що сучасний користувач найчастіше відвідує бібліотеку з метою обрати книги для домашнього читання та отримати необхідну інформацію для задоволення освітніх або професійних потреб. Для респондентів бібліотека – це інформаційний центр та осередок культури, де за останній час значно покращилась наповненість фонду і зросла ефективність обслуговування, поліпшилось оформлення інтер'єрів бібліотек та зросла компетентність бібліотекарів.

Респонденти відзначили, що крім бібліотек найпопулярнішими закладами культури та дозвілля для них є кінотеатри, музеї та концертні майданчики. Більшість опитаних дали ствердну відповідь, що книга є «цінністю сучасної культури».

Дослідження показало, що сучасна молодь розуміє цінність культурних надбань людства, прагне досконалості, хоче належати до культурного осередку суспільства.

В Нетішинській центральній публічній бібліотеці проведено анкетування *«Вивчення потреб користувачів»*. Мета анкетування – вивчити думку користувачів щодо бібліотечно-інформаційних послуг; мотиви звернень до бібліотеки; визначення шляхів удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування; вивчення якості обслуговування; оцінка роботи бібліотеки, а також окреслення пріоритетів розвитку бібліотеки на майбутнє.

Актуальність анкетування зумовлена необхідністю довести, що задоволення інформаційних потреб користувачів залежить від багатьох чинників, а саме: від формування та організації бібліотечних фондів, повноти та якості основних бібліотечних та додаткових послуг, якості та комфортності обслуговування. В анкетуванні взяли участь 50 користувачів бібліотеки.

За результатами аналізу дослідження виявилось, що 77,6 % респондентів цілком задоволені обслуговуванням в бібліотеці. Разом з тим, учасники анкетування окреслили ті галузі знань, теми, документи, яких не вистачає у фондах, надали пропозиції щодо поліпшення роботи бібліотечних закладів та підвищення якості обслуговування. Було зроблено висновок, що працівники бібліотеки повинні активніше використовувати мережу Інтернет для пошуку

інформації та сприяти поповненню бібліотечних фондів актуальною для її користувачів літературою.

У бібліотеках Хмельницької міської централізованої бібліотечної системи проведено соціологічне дослідження щодо використання краєзнавчої літератури у бібліотеках міста, яка надійшла протягом 2018 – 2020 рр. Мета дослідження – виявити інтенсивність використання та популяризації краєзнавчих фондів у міських бібліотеках, а також дослідити зміни в уподобаннях, які відбулися протягом трьох років та вивчити попит користувачів на книги хмельницьких авторів, заохотити до користування друкованою книгою як джерелом інформації та стимулювання до активного читання. Методом анкетування було опитано 200 користувачів та 15 бібліотечних працівників.

Під час аналізу дослідження виявили, що краєзнавча література, яка надходить у бібліотеки, має свого читача. Вона використовується для навчання, наукових досліджень, а також для самостійного вивчення рідного краю. Для популяризації цієї літератури активно застосовуються різноманітні форми масової роботи. Також було виявлено, що найменше має попит література природничого напрямку. Це говорить про те, що бібліотекам потрібно звернути увагу на природниче краєзнавство та активізувати популяризацію цієї літератури.

Зміст

Вступ.....	3
<i>Бібліотечне обслуговування жителів громад: складові успіху</i> <i>(обласне дослідження).....</i>	4
<i>Краця книга Хмельниччини</i> <i>(обласне дослідження).....</i>	11
<i>Обласна бібліотека – бібліотекам села</i> <i>(анкетування).....</i>	14
<i>Соціологічні дослідження в бібліотеках області.....</i>	18
<i>Додаток. Стан інформатизації публічних бібліотек Хмельницької області.....</i>	29

Науково-аналітичне видання

**Науково-дослідна робота в
бібліотеках Хмельниччини**

Вип. 16

Укладач: *Гуменюк А. М.*

Рецензент: *Маковська В. В.*

Відповідальна за випуск:
Чабан К. А.

Комп'ютерна верстка, макетування, редагування:
Грудецька Т. В., Шмаль Т. А.

Підписано до друку 12.11.2021 р. Формат 60x84/16
Гарнітура Times New Roman. Наклад __ прим.